

**MPANZU
BAMENGA**

Dromen van mijn zus

EEN PERSOONLIJK VERHAAL
OVER ONRECHT EN HOOP OP
EEN EERLIJKE WERELD

Ambo|Anthos
Amsterdam

EEN IDEAAL OM VOOR TE STRIJDEN

Het is 30 april 2018. Ik zit in het vliegtuig terug naar Eindhoven. Met een pen en notitieboekje in de hand kijk ik door het raam en aanschouw ik de vleugels van het vliegtuig. De blauwe lucht en witte wolken zijn zo mooi en vredig. De zon, die boven de oostelijke horizon verschijnt, is wonderbaarlijk. Tevreden zink ik langzaam weg in mijn gedachten.

Ik kom terug van Ventotene, een eiland bij Napels, waar tijdens de Tweede Wereldoorlog politieke tegenstanders van het fascisme van Benito Mussolini – Altiero Spinelli, Ernesto Rossi en Eugenio Colorni – gevangengehouden werden. In gevangenschap droomden ze van een vrij en verenigd Europa en deze droom legden ze vast in het manifest van Ventotene. Ik was op het eiland uitgenodigd om te spreken op het Festival dell'Europa solidale e del Mediterraneo, dat de overwinning herdenkt van de Italiaanse verzetsbeweging tegen nazi-Duitsland en de Italiaanse Sociale Republiek. Mijn speech ging over vrijheid, inclusief leiderschap en hoe om te gaan met nieuwe Europeanen. De organisatoren van het festival zagen in mij een geschikte spreker vanwege mijn ervaring met en kennis van de toepassing van mensenrechten. Als voormalig asielzoeker heb ik zeventien en een half jaar zonder verblijfsvergunning in Europa geleefd en kom ik nu op voor iedereen die gemarginaliseerd wordt en strijd ik ervoor dat we elkaar een eerlijke kans geven om

volwaardig mee te doen in de samenleving.

In het vliegtuig denk ik terug aan mijn ontmoeting met Italiaanse activisten met een migratieachtergrond, die gepassioneerd vertelden over hun waarden en hun strijd voor gelijke kansen. We deelden onze verhalen met elkaar over het overwinnen van obstakels en angsten. Over hoe we, ondanks een verleden van armoede, onrecht en uitsluiting, blijven dromen van een wereld waarin het niet uitmaakt wie je bent en waar je vandaan komt om gelijkwaardig behandeld te worden.

Ik denk terug aan mijn gesprekken met de Somalische ambassadeur in Italië, die mij vertelde over de schoonheid van zijn geboorteland en de gebeurtenissen die geleid hebben tot de Slag om Mogadishu in 1993. Zijn land verkeerde in een staat van oorlog en de mensenrechten kwamen in het gedrang. Ondanks persoonlijk leed, de dood van dierbaren en het gevaar om zelf slachtoffer te worden, heeft hij zich verzet tegen onderdrukking. Hij vertelde mij dat vrijheid niet vanzelfsprekend is, je moet ervoor strijden.

Gevoed door deze en andere bijzondere uitwisselingen van ervaringen, idealen en ideeën, kijk ik vooruit. Over een kleine week spreek ik tijdens het 5-voor-5-moment op het Bevrijdingsfestival in Zwolle. Ik heb nog niet besloten waar mijn vrijheidslezing over zal gaan. Het thema van dit jaar is het belang van verzet tonen wanneer onze vrijheid wordt bedreigd. Want als wij niets doen – niet opstaan, niet reageren en ons niet verzetten – loopt onze vrijheid gevaar. Overlopend van inspiratie probeer ik in mijn notitieboekje mijn kernboodschap te formuleren.

Als ik op Eindhoven Airport uit het vliegtuig stap, valt er wat motregen. Het is een grijze maandagochtend en ik heb nogal haast, want ik ga direct door naar Den Haag. Daar werk ik parttime als coördinator bij het Wereldhuis, een kennis- en adviescentrum én ontmoetingsplek voor ongedocumenteerden. Met een beetje geluk haal ik de bus die over tien minuten vertrekt. Dit lijkt mij haalbaar: ik zit op een Schengenvlucht, dus er is geen paspoortcontrole.

Bovendien houd ik ervan om licht te reizen, dus heb ik geen ruimbagage waar ik op moet wachten.

In hoog tempo loop ik, gekleed in een grijs pak en met een blauwe Puma-tas, naar de uitgang. De mensen voor mij lopen ongehinderd door, maar wanneer ik de automatische schuifdeuren doorga, word ik tegengehouden. Twee militairen, een donkerblonde vrouw en een lange sportieve man van de Koninklijke Marechaussee, versperren mij de doorgang. Ik wil om hen heen lopen, maar de gestrekte armen van de militairen en handpalmen die mijn kant op wijzen, maken duidelijk dat dat niet de bedoeling is.

'*Stop! You sir, this way.*' De vrouw dirigeert mij naar de linkerkant van de open ruimte, de andere kant van waar ik heen moet, de uitgang. Shit, daar gaat mijn kans om de bus te halen. Ik word naar een lange open hal gedirigeerd waar een aantal meter verderop een tiental marechaussees staat te wachten. Rustig loop ik erheen. Even denk ik dat er iets uitzonderlijks aan de hand is, je weet het nooit tegenwoordig. Is er iets gebeurd terwijl wij in de lucht zaten? Zat er een gevaarlijk individu op mijn vlucht? Iemand die wellicht op mij lijkt? Wat is er aan de hand? De vragen flitsen achter elkaar door mijn hoofd.

Zonder morren loop ik mee voor de extra controle. Hopelijk pakken ze degene die ze zoeken.

Maar dan begin ik te twifelen. De militairen staan er ontspannen bij. Als er iets ernstigs aan de hand zou zijn, zouden ze er toch meer alert en gespannen uitzien? Sommigen frunniken aan hun riem en staren verveeld voor zich uit, anderen praten met elkaar en weer anderen kijken ongeïnteresseerd naar buiten, wellicht naar andere vluchten die binnenkomen.

Plots bekruipt me het gevoel dat er helemaal niks bijzonders aan de hand is. Om me heen zie ik dat de andere passagiers gewoon mogen doorlopen. Waarom ben ik er dan uit gepikt? Het zal toch niet... Hoewel mijn hoofd het nog niet kan bevatten, herkent mijn lichaam deze exacte situatie. Ik heb dit namelijk vaker meegemaakt

en mijn lichaam wil dit niet weer ondergaan. Het wil bespaard blijven van de ervaring, zichzelf ertegen behoeden, maar hoe?

Wat heb ik ook alweer geleerd van Controle Alt Delete over jezelf verweren tegen dit soort situaties? Moet ik dit gesprek opnemen? Nee. Waarom meteen zo wantrouwend? Maar hoe moet ik anders bewijzen dat wat hier gaande is niet deugt? Moet ik deze marechaussees niet gewoon het voordeel van de twijfel geven? Het opnemen van het gesprek zal een mogelijk goed en normaal gesprek in de weg zitten. Mijn hoofd probeert mijn lichaam ervan te overtuigen dat er geen reden is voor paniek. Alleen mijn lichaam luistert niet: het voelt angst, verdriet en wil mij waarschuwen voor wat gaat komen. Mijn lijf blijft protesteren terwijl ik de man in uniform, die mij aan de extra controle moet onderwerpen, tegemoet loop.

Het is een atletisch gebouwde, vriendelijk ogende marechaussee. ‘Mag ik uw legitimatiebewijs?’ vraagt hij. Ik geef hem mijn paspoort. Mijn Nederlandse paspoort. Terwijl hij dat nader inspecteert en hij gegevens via zijn portofoon doorspeelt naar een collega, kijk ik nogmaals om. Passagiers met wie ik net in het vliegtuig zat, kijken naar het gebeuren, hoe ik als enige word gecontroleerd. Ik zie vragende en argwanende gezichten. Wat zouden ze denken? Zat hij niet net met ons in het vliegtuig? Er zal wel iets met hem aan de hand zijn. Waarom is hij anders uit de rij gehaald? Ook al heb ik niets gedaan, ik voel mij bekeken en verdacht gemaakt.

Dan zie ik dat nog iemand staande wordt gehouden. Het is een man, met een donkere huidskleur. Ook hij wordt ondervraagd. Enkele seconden later zie ik dat weer iemand tegengehouden wordt. Het is een vrouw met een donkere huidskleur. Ze heeft twee kinderen bij zich. Ze mag niet verder lopen en ik zie dat haar ter plekke vragen worden gesteld. Ze doet mij even denken aan mijn zus, Irène. Het raakt me. De rest van de passagiers, voornamelijk witte mensen, mogen gewoon doorlopen.

Mijn veronderstelling dat de marechaussees op zoek zouden

kunnen zijn naar een verdachte die op mij lijkt, gaat niet meer op. Het is mij duidelijk wat hier gebeurt. Ik kijk de marechaussee aan, die nog steeds mijn paspoort in zijn hand heeft.

‘Waarom ben ik staande gehouden?’

‘We zijn op zoek naar criminelen en niet-Nederlanders,’ antwoordt hij.

‘Zie jij ook wat ik zie? Dit is toch geen toeval!’ Ik draai mij om en wijs in de richting van de automatische schuifdeuren. ‘Jullie houden enkel de passagiers staande met een donkere huidskleur, de rest mag doorlopen. Wat is hier de bedoeling van?’

‘Nogmaals, wij zijn op zoek naar criminelen, terroristen, asielzoekers en vluchtelingen.’

‘Wat is er nou mis met asielzoekers en vluchtelingen?’

‘Daar is niks mis mee, alleen we weten allemaal dat er terroristen en criminelen zijn die zich voordoen als asielzoekers en vluchtelingen en het land zo proberen binnen te komen.’

‘Wat is dit voor kroegpraat? Asielzoekers en vluchtelingen moeten juist beschermd worden en niet als verdachte worden behandeld. Het zijn geen terroristen. Dat dat een keer gebeurt, betekent niet dat je de hele groep als zodanig moet behandelen. Hoe zien die criminelen en niet-Nederlanders er volgens jou uit? Zijn ze allemaal zwart? Want dat zijn de mensen die jullie nu staande houden.’

De marechaussee zwijgt. Ik zie hem denken: dit is een confronterende vraag, maar ja, dat is zo. Hij kijkt me aan, zucht en antwoordt: ‘We weten uit statistieken en ervaring hoe we ze eruit moeten pikken.’

‘Je kunt toch niet aan iemands voorhoofd zien of het een crimineel is of niet, of het een Nederlander is of niet? Wie geeft jullie de bevoegdheid om dit zo te doen?’

‘De wet.’

‘De wet? Hoe kan de wet dit voorschrijven? Artikel 1 van de Grondwet stelt dat iedereen een gelijke behandeling moet krijgen. Dus waar in de wet staat dit?’

‘Dit staat in de vreemdelingenwet. We mogen mensen aan de grens staande houden om criminaliteit aan te pakken en illegale binnenkomst te voorkomen.’

Een zwaar gevoel drukt op me en met de minuut wordt het erger. Het is vernederend om iedere keer op deze manier eruit gepikt te worden. Om verdacht gemaakt te worden en het nadeel van de twijfel te krijgen, puur vanwege mijn huidskleur. In mijn studietijd had ik hier vaker mee te maken. Bijvoorbeeld toen ik voor mijn studie in Brussel was en met de auto terugreed naar Nederland. Bij controles aan de grens werd ik er zonder uitzondering altijd uit gepikt. Het is akelig dat mensen ongeacht wat ze doen, de maatschappelijke bijdrage die ze leveren, gereduceerd kunnen worden tot een huidskleur, waar heel veel vooroordelen aan kleven. Hoe donkerder de huid, hoe negatiever de vooroordelen. Ongeacht welke keuzes je als individu maakt, hoelang je in Nederland woont, de bijdrage die je als burger levert, je huidskleur is bepalend voor hoe mensen je in eerste instantie zien: als een buitenlander, als een gevaar, als een verdachte. Dit is zo niet oké. Dit is zo oneerlijk. Het vreet aan mij.

Mijn dag is hiermee verpest. Ik zal er de hele dag een fikse hoofdpijn aan overhouden. Maar morgen zal het vast weer beter met me gaan. En wat kan ik hier nu verder tegen doen? Dit is nu eenmaal hoe zij invulling geven aan hun bevoegdheid. Bovendien, ik heb toch niks te verbergen, wat maakt het uit dat ze mij nu extra controleren? Even neem ik me voor om het te laten gaan.

Maar dan zie ik van een afstandje hoe gelaten de andere staande gehouden passagiers de vernedering over zich heen laten komen en ik voel de woede weer opborrelen. Het beeld van de vrouw, twee kinderen en de man, die weerloos zijn, wil me niet loslaten. Ze staan tegenover mensen met een uniform die de Staat vertegenwoordigen. Eén verkeerd woord, één verkeerde beweging, of zelfs dat niet, enkel je huidskleur kan voldoende reden zijn om je staande te houden en je ter verantwoording te roepen uit naam

der wet. Althans, dat is wat zij in uniform namens de Staat beweren rechtmatig te mogen doen. Met zoveel woorden zeggen ze: wij trekken jou in twijfel vanwege je huidskleur, we organiseren een grotere pakkans rondom jouw huidskleur, bewijs maar eens dat jij een uitzondering bent en dat er niks met jou aan de hand is. Hoe verwacht je dat normale burgers die tegenover zo'n uniform staan, het uniform dat symbool staat voor mandaat en macht, zich adequaat kunnen verweren?

Iedere cel in mijn lichaam wil zich verzetten tegen dit onrecht. Dat ik hiermee word geconfronteerd, zo casual, zo doodnormaal, dat is voor mij een trigger. Dat ikzelf etnisch geprofileerd word, kan ik misschien nog wel over me heen laten gaan, hoe vervelend, pijnlijk en vernederend de ervaring ook is. *Choose your battles*. Het is immers niet de eerste keer dat het gebeurt. Maar dat dit ook zoveel anderen overkomt, dagelijks, en dat niet iedereen zich hiertegen kan verzetten, dat is wat mij écht raakt.

Ik raak verder in discussie met de marechaussee. Hij voelt zich gesterkt door de wet, die hem en zijn collega's de bevoegdheid geeft om mensen, zonder enige verdenking, op basis van huidskleur als verdachte aan te merken en uit de rij te halen. Ik confronteer hem – en een tiental collega's, die inmiddels dichterbij ons zijn komen staan en de discussie aandachtig volgen – met artikel 1 van de Nederlandse Grondwet: 'Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan.' Terwijl ik tegenover een tiental uniformen sta, duid ik het handelen van de Marechaussee als etnisch profileren, een door de overheid verboden vorm van discriminatie. Ik vertel hun wat in mijn ogen de taakbeschrijving van de Marechaussee zou moeten zijn: dienaar van het volk en beschermer van vrijheden en grondrechten. En dat is niet wat hier gebeurt.

Ik confronteer hen met de gevolgen van etnisch profileren. Hoe

vernederend, oneerlijk en onmenselijk deze praktijk is. Hoe stigmatiserend dit doorwerkt in de samenleving. Hoe dit het vertrouwen in de overheid schaadt. Hoe mensen zich daardoor niet langer kunnen herkennen in hun overheid. Hoe mensen zich onveilig voelen door deze ongelijke behandeling. Hoe hiermee het gezag van de overheid teniet wordt gedaan. Hoe vooroordelen jegens mensen in stand worden gehouden en zij in het dagelijks leven hier problemen door ondervinden. Omdat ze keer op keer onderdeel zijn van een systeem dat hen ontmenselijkt én benadeelt op basis van hun etniciteit. En dit allemaal in de week waarin wij onze vrijheid vieren. De week waarin wij tegen elkaar zeggen, dit – mensen reduceren tot hun etniciteit – nooit meer.

Ik verwacht van de marechaussees, wanneer zij het uniform dragen, dat zij zich hier bewust van zijn. Dat ze de verantwoordelijkheid voelen voor al die gevolgen. Maar daar lijkt het niet op. Want waarom zou je mensen dit willen aandoen?

De marechaussees om mij heen luisteren met aandacht naar mijn pleidooi en sommigen zie ik zelfs instemmend knikken. Tegelijkertijd weet ik dat mijn boodschap geen systeemverandering teweeg gaat brengen. Misschien dat het een enkele marechaussee bewust maakt van etnisch profileren, of dat het zelfs deze hele groep aan het denken zet en dat ze na afloop de zaak kritisch tegen het licht houden. Maar ik geloof niet dat dit alles het verschil gaat maken. Ze zijn onderdeel van een systeem dat zich niet makkelijk laat veranderen.

Ik ben uitgesproken en kijk naar de marechaussee die mij vanaf het begin te woord stond, mijn paspoort controleerde, serieus een antwoord probeerde te geven op al mijn vragen en het systeem tot het einde verdedigde. Hij geeft mijn paspoort terug. Hij oogt opmerkelijk rustig, respectvol en zelfs begripvol voor mijn woorden-uitbarsting.

‘Sorry meneer, mooier dan dit kunnen we het niet maken, dit is wat wij behoren te doen. Dit zijn de instructies die wij krijgen en

als u daarover wilt klagen, dan mag dat.'

'Oké. Jullie zullen nog van mij horen.'

Gefrustreerd loop ik weg, met mijn paspoort in de hand, terug naar de hal, voorbij de bagagebanden. De schuifdeuren van de uitgang gaan open. Ik loop richting de eerste de beste tafel en stoel die ik zie en ga daar zitten om bij te komen. Ik adem zwaar, kijk door de glaswand naar buiten en probeer te bedaren. Ik bel een goede vriend, maar hij neemt niet op.

Vanbinnen kook ik nog steeds van woede. Ik probeer mijn gevoel onder woorden te brengen, mijn gedachten te vormen en te begrijpen waarom ik zo geraakt ben. Ik kom tot het besef dat dit niet alleen bij boosheid of frustratie kan blijven. Wat hier gaande is, is kwalijk en als ik wil dat mensen dit niet meer hoeven mee te maken, dat het stopt, dan moet ik het bestrijden. In een fractie van een seconde zie ik het voor me, de weg naar verbetering, en ik realiseer me dat ik de kracht heb, het netwerk, de kennis en de energie om dit gevecht gecoördineerd en gestructureerd aan te gaan. Ik voel dat ik de juiste mensen om me heen heb, waardoor ik mijn persoonlijke ervaring van etnisch profileren ten dienste kan stellen van de grotere maatschappelijke strijd.

Ik open Facebook op mijn telefoon en schrijf in één adem wat ik net heb ervaren:

Mijn vliegtuig is net geland op Eindhoven Airport. Ik was blij weer thuis te zijn. Totdat ik verwelkomd werd met regen en nog veel erger: etnisch profileren.

Ik zie dat van de meer dan 150 passagiers enkel de zwarte passagiers aangehouden worden, onder wie ik. Ik spreek de Marechaussee erop aan dat dit geen toeval is en hij bevestigt dat. Dit is inderdaad geen toeval, we moeten potentiële criminelen en terroristen aanhouden (en ik hoor het hem denken: en die zijn meestal zwart). Dit is wat de wet ons voorschrijft, geeft hij aan.

Zijn collega's luisteren mee en ik vertel hem dat deze week

in het teken staat van vrijheid, vanwege 70 jaar bestaan van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, dodenherdenking en Bevrijdingsdag. Waarom herdenken wij en waarom vieren wij vrijheid als wij in onze dagelijkse praktijk blijven accepteren dat mensen structureel uitgesloten worden, onrechtvaardig behandeld worden en vernederd worden, puur vanwege hun etniciteit? Wat betekent vrijheid als wij in onze dagelijkse praktijk er niet naar handelen? Er zit een limiet aan hoe onrechtvaardig je mensen kunt blijven behandelen. Er zit een limiet aan het invechten in een samenleving waar je toe behoort en aan bijdraagt. Ik ben opgeleid om over deze zaken te spreken. Een ander ontbreekt het wellicht aan deze vaardigheden en die uit zijn frustratie en woede vanwege deze vernederende praktijken middels geweld.

Wij moeten goed begrijpen: die rechtvaardige en inclusieve samenleving komt niet vanzelf. Vrijheid ook niet. Want inclusie en vrijheid zijn werkwoorden. Het zijn onze fundamentele waarden en ze hebben geen enkele betekenis als wij ze niet dagelijks met trots en zonder enige terughoudendheid uitdragen.

Zo... zal ik nu op *send* drukken? Ik lees het bericht nog één keer door. Het is wat ik voel, het onrecht en de hoop. De pijn en de liefde. Het weerspiegelt een diepgeworteld verlangen naar een samenleving waarin ieder mens ertoe doet, een eerlijke kans krijgt en gelijk wordt behandeld in waardigheid en recht. Het is een eerlijke weergave van wat ik zojuist heb meegemaakt en van mijn diepe overtuiging, nu en over tien jaar. Het is mijn waarheid en deze post is vanuit mijn hart geschreven.

Ik weet wat er op mij af kan komen, zodra ik dit bericht verstuur. Ben ik bereid om me openlijk uit te spreken tegen de Staat der Nederlanden? Ben ik bereid om de eventuele (negatieve) gevolgen te accepteren? Ben ik bereid om mijn eigen carrière ervoor op het spel te zetten?

Ja. Er is geen belangrijkere menselijke en maatschappelijke strijd

dan de strijd om vrijheid, menswaardigheid en gelijkwaardigheid. Zonder afbeelding of andere poespas, maar met vermelding van de locatie, sluit ik het verhaal af. Ik ga het met de wereld delen.

Send!

In de minuten, uren en dagen nadat ik het bericht heb geplaatst, volgen de likes en opmerkingen elkaar in hoog tempo op. Ik geloof mijn ogen niet. Dit heb ik nog nooit meegemaakt. Het bericht wordt massaal gedeeld. Het leidt tot grote verontwaardiging, herkenning, en enorm veel steunbetuigingen. Mensen delen hun eigen ervaringen met etnisch profileren, uiten hun frustratie en boosheid en stellen dat het nu echt een keer moet stoppen.

Ik krijg een privébericht van een journalist. Ze schrijft voor het *Eindhovens Dagblad*. Ze wil graag weten wat er is gebeurd. Ik formuleer dit zorgvuldig, eerst voor mezelf. Ze belt mij op en ik vertel mijn verhaal. Ik realiseer me dat alles wat ik zeg door iedereen gewogen zal worden, dat het belangrijk is dat ik waarheidsgetrouw blijf, dat ik mij geen fouten kan permitteren en dat ik de verantwoordelijkheid heb om de strijd tegen etnisch profileren zo goed mogelijk te dienen.

Het artikel wordt gepubliceerd. De journalist heeft aan haar journalistieke plicht voldaan en wederhoor gevraagd bij de Marechaussee. Tot mijn grote schrik en verbazing bevestigt de Marechaussee middels een statement dat ze etnisch profileren: 'Profileren is een belangrijk middel voor de Marechaussee. De profielen berusten op historische ervaringen en cijfers, informatie, inlichtingen en risico-indicatoren. Het uiterlijk voorkomen (waaronder etniciteit) kan hierbij relevant zijn, maar altijd mede op grond van andere objectieve indicatoren of informatie.' Ze voegen eraan toe dat ze het vervelend vinden dat ik de controle als kwetsend heb ervaren. Ongelooflijk, ik had niet verwacht dat de Marechaussee simpelweg zou toegeven dat etniciteit een van de elementen is van hun risicoprofielen en selectiebeslissingen. Dit is precies wat etnisch

profiëren is en zij geven het gewoon toe. Het lijkt erop dat ze zich er niet bewust van zijn dat ze hiermee de grondwet overtreden. Dit is bijzonder pijnlijk, en tegelijkertijd een grote winst. Ik weet: hier kunnen we ze op aanspreken.

Ik krijg berichten van diverse maatschappelijke en mensenrechtenorganisaties, die mij hulp aanbieden om samen de strijd aan te gaan tegen etnisch profileren. Gerbrig Klos van Amnesty International Nederland stuurt een mail naar de verschillende partijen die mij benaderd hebben, met als boodschap: laten we gecoördineerd samenwerken. Dit is hoe ik het voor me zag. Om deze strijd duurzaam en succesvol aan te kunnen gaan, moeten we een coalitie vormen. Samen staan we sterker, hebben we meer informatie en slagkracht. Zo vorm ik een coalitie met Amnesty International Nederland, Controle Alt Delete, Public Interest Litigation Project (PILP) van het Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten (NJCM), Antidiscriminatiebureau Radar en De Goede Zaak. We hebben één gezamenlijke doelstelling: een einde maken aan etnisch profileren.

Drie dagen later stelt D66-Kamerlid Salima Belhaj Kamervragen aan de verantwoordelijke bewindspersonen over het handelen van de Koninklijke Marechaussee (KMar). De minister van Defensie en staatssecretaris van Justitie en Veiligheid reageren:

Non-discriminatoir handelen is het uitgangspunt bij alle uitvoeringshandelingen van de KMar. Profileren is een belangrijk middel voor de KMar om informatie-gestuurd, professioneel en integer haar taken ten behoeve van de veiligheid van Nederland te verrichten. De KMar gebruikt profielen die berusten op historische ervaringen en cijfers, informatie, inlichtingen en risico-indicatoren. Op basis van deze profielen wordt met behulp van technische middelen bepaald wie wordt gecontroleerd. Ook wordt gekeken naar afwijkingen van de norm, risico-indicatoren en specifieke signaleringen van personen. Het uiterlijk voorkomen (waaronder

etniciteit) kan hier deel van uitmaken, maar altijd in combinatie met andere objectieve indicatoren of informatie zoals hierboven genoemd. Daarnaast moet een controle uitlegbaar zijn en dient correcte bejegening van personen voorop te staan.

Ongelooflijk, ook de verantwoordelijke bewindspersonen geven, in ongeveer dezelfde bewoordingen, toe dat etniciteit meespeelt. Ze ontkennen het gewoon niet. Ze omarmen de werkwijze en zijn ervan overtuigd dat ze hiermee aan de grondwet voldoen.

Ik verneem dat de burgemeester van Eindhoven, John Jorritsma, tijdens zijn speech op 4 mei gesproken heeft over het belang van verzet en hij mijn verzet tegen etnisch profileren door de κmar 'het goede voorbeeld dicht bij huis' noemt. Deze uitspraak wordt hem niet in dank afgenomen door de κmar. Voor mij was dit een dappere actie van een man die ondanks de gevoeligheden het onrecht durfde te benoemen en durfde te kiezen voor vrijheid.

Op 5 mei geef ik een speech tijdens het 5-voor-5-moment op het Bevrijdingsfestival in Zwolle. Op het podium deel ik mijn ervaring met etnisch profileren door de κmar en daarnaast geef ik aan dat we elkaar één belofte moeten doen. Ongeacht de verschillen, wanneer de vrijheid bedreigd wordt, dan staan we op en komen we in verzet. Iedere keer als iemand opstaat en zich verzet tegen onrecht, uitsluiting en polarisatie ontstaat een golf van hoop voor toekomstige generaties. Samen dragen we deze verantwoordelijkheid. Samen geven we de vrijheid door.

Omroep Brabant, Radio 1 en *NOS Journaal* doen verslag van mijn ervaring op Eindhoven Airport en in de weken daarna word ik bijna dagelijks gebeld om mijn verhaal in de media te vertellen. Hier is de Marechaussee niet blij mee, ontdek ik als ik op een dag word gebeld. Ik hoor een man met een diepe, zware stem aan de andere kant van de lijn. Hij is werkzaam bij de Marechaussee en spreekt resoluut: 'We willen dat het spreken met de media nú ophoudt. We nodigen u uit om een officiële klacht bij ons in te dienen,

zodat wij het een en ander kunnen oppakken.’

Een uitnodiging tot het indienen van een officiële klacht is één ding, maar om mij op te dragen niet meer met de media te spreken over etnisch profileren en over mijn eigen ervaring, daar ga ik niet mee akkoord. Bijgestaan door mensenrechtenadvocaat Jelle Klaas van PILP ga ik over tot het indienen van een officiële klacht. We maken een afspraak bij een café-restaurant boven bij het treinstation op Eindhoven Centraal. Ik sta tegenover twee klachtenbehandelaars van de Marechaussee. Zij vragen mij naar de gebeurtenis op Eindhoven Airport van 30 april 2018. Ik vertel hun wat er is gebeurd. Zij maken aantekeningen. Aan het einde van het gesprek vraag ik de klachtenbehandelaars of ik in contact kan komen met de marechaussees die mij staande hebben gehouden en extra hebben gecontroleerd. Ik heb behoefte aan een gesprek met hen over etnisch profileren en de impact ervan. Ik wil gezamenlijk reflecteren op het gebeurde, zodat we er allemaal van kunnen leren. De klachtenbehandelaars geven aan dat ze mijn verzoek aan de betrokkenen zullen doorgeven.

Het is 17 juli 2018. De Marechaussee wil met mij in gesprek over de uitkomst van de gesprekken van de klachtenbehandelaars. Ik reserveer een ruimte waar we rustig kunnen praten, in het bestuursgebouw van de Universiteit Leiden, waar ik op dat moment werk bij de Diversity Office. In een statige kamer in de voormalige universiteitsbibliotheek spreek ik samen met mijn advocaat drie hooggeplaatste vertegenwoordigers van de Koninklijke Marechaussee. De luitenant-kolonel die tegenover mij zit, neemt het woord. Zijn zware stem herken ik uit duizenden. Hij was degene die mij twee maanden eerder belde, mij uitnodigde om een officiële klacht in te dienen en mij maande om te stoppen met praten met de media.

Hij spreekt weloverwogen en afgemeten: ‘Het zit zo, we kennen een formele en informele klachtenprocedure. Tot nu toe hebt u de informele klachtenprocedure doorlopen, waarin we de verklarin-

gen van alle betrokkenen hebben opgenomen. Uw klacht is pas officieel als we deze doorzetten naar de formele klachtenprocedure. Maar dat hebben we nog niet gedaan en wij raden u dan ook sterk aan om dat niet te doen.'

Ik frons. Hè? Nu begrijp ik het niet meer. Ik heb toch gewoon een klacht ingediend? Waarom is deze klacht niet officieel en waarom zetten ze dit niet gewoon door?

'Uit onderzoek blijkt dat de weergave van de feiten van de heer Bamenga enorm uiteenloopt met die van onze mensen,' gaat hij verder. 'Etnisch profileren komt voor, maar dat was bij u niet het geval. U werd gecontroleerd op basis van het risicoprofiel "Nigeriaanse geldsmokkelaar": goed gekleed, snellopend en niet-Nederlands uiterlijk. En daar voldeed u aan.' Bij die laatste zin laat hij een nonchalante glimlach zien en vervolgt dan: 'De κmar-medewerkers willen geen gesprek met u aangaan. U hebt genoeg schade bij ze aangericht door ze onterecht in een kwaad daglicht te stellen. Uw klacht doorzetten heeft geen nut en werkt averechts. We kunnen dan minder focussen op oplossingen.'

Hij gaat er nu goed voor zitten, om uit te stralen dat hij met de autoriteit van de gehele leiding van de Marechaussee spreekt. 'U kunt beter de klacht intrekken, anders wordt uw goede naam aangetast.' Hoofdschuddend: 'Dit moet u echt niet willen. Dit gaat niet goed voor u aflopen. De κmar-medewerkers zijn erg boos op u. Ik kan niet instaan voor de gevolgen als de klacht wel wordt doorgezet.'

Ik schrik van deze vijandige opstelling van de Marechaussee en kijk mijn advocaat aan. Mijn oren klapperen, heb ik dit goed gehoord? Ik ben verbluft. Probeert de Marechaussee mij nou te intimideren? Ongelooflijk, en dat in een democratische rechtstaat. Ik had dit niet verwacht. Ik had gehoopt dat ze mij gelijk zouden geven, dat ze mijn verhaal zouden bevestigen. Ja, dit is gebeurd. Ja, jij bent etnisch geprofileerd. Die erkenning was voor mij belangrijk. Ik had gehoopt dat ze excuses zouden aanbieden en dat ze eindelijk

zouden stoppen met etnisch profileren. Maar in plaats daarvan krijg ik dit. Een volledige ontkenning van wat er is gebeurd. In plaats van mijn grondrechten te beschermen, wordt mijn integriteit in twijfel getrokken, wordt mij een onveilig gevoel aangepraat, wordt er een poging gedaan om mij kalt te stellen, te neutraliseren, de mond te snoeren, mijn rechten in te perken, mij onder druk te zetten, zodat ik stop met mijn strijd tegen etnisch profileren.

De moed zakt mij in de schoenen. Dit is een ongelooflijke klap. Ik geloof in een democratische rechtsstaat, waar niemand boven de wet staat en grondrechten gerespecteerd worden. Dat lijkt hier niet het geval te zijn. Maar wat is dit dan wel? Is dit geen vorm van machtsmisbruik? Doen ze dit vaker? Is dit business as usual? Is dit hoe zij omgaan met mensen die met onwelgevallige klachten komen? De belangen zullen wel groot zijn om de status quo te willen behouden. Waarom zouden ze anders zoveel risico's nemen? Moet ik nu echt vrezen dat mijn goede naam, die ik zo zorgvuldig en met pijn en moeite heb opgebouwd, wordt aangetast? Ik heb het verhaal toch niet verzonnen? Ik heb het toch echt meegemaakt? Of heb ik iets over het hoofd gezien? Ik had de staandehouding toch moeten opnemen, zoals Controle Alt Delete adviseert. Dan hadden we nu geen discussie gehad over wat er nou wel of niet is gebeurd. Hoe serieus moet ik deze intimidatie nemen? Gaat mij nu echt iets naars overkomen als ik de klachtenprocedure voortzet? Ik word er boos van. Waar halen ze het lef vandaan om mij zo te intimideren? Denken ze nou echt dat ze hiermee weg kunnen komen?

Verschillende vragen komen op en emoties razen door mijn hoofd en lijf. Ik voel ook angst en twijfels opkomen. Ik wil de strijd aangaan, maar ten koste van wat? Mijn goede naam, mijn carrière, mijn gezondheid, mijn veiligheid? Ik vraag me af, moet ik voor een lijdensweg kiezen en deze last dragen? Dit is niet eerlijk. Waarom moet ik mij inzetten om onrecht te bestrijden? Waar is de hoop? Waar begint en eindigt mijn verantwoordelijkheid voor de strijd voor een eerlijke wereld?

ISBN 978 90 263 6211 8

© 2025 Mpanzu Bamenga

Alle rechten voorbehouden. Tekst- en datamining zijn niet toegestaan

Omslagontwerp Marry van Baar

Omslagillustratie © Merlin Daleman

Ambo|Anthos *uitgevers* vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen